

Амалий Машғулотларни Ўтишда Интерфаол Усулларнинг Қўлланиши Самарадорлигини Баҳолаш

Аслонова Ибодат Жабборовна

Бухоро Давлат тиббиёт институти, Ички касалликлар пропедевтикаси доценти
aslonova.ibodat@bsmi.uz

“Интерфаол” тушунчаси инглизча «Interact» («Inter»- “биргаликда” «act» “таъсир қилиш” маъносини англатади. Бундан чиқадики, “интерфаол усуллар” деганда талабаларнинг ўзаро таъсири тушунилади. “интерфаол ўқитиш усули” ўқитиладиган талабаларнинг ҳамкорликда фаолият кўрсатиш шаклини кўрсатади. Интерфаол усулнинг моҳияти ҳамма талабалар ва ўқитувчининг ўзаро таъсиридан иборат [6,7]. Илмий-техника тараққиётидан ортда қолмайдиган малакали рақобатбардош мутахассисларни тайёрлашни олий ва махсус ўқув юртлири профессор ўқитувчилари олдида турган долзарб масалалардан биридир. Шунингдек замонавий олий таълимда иқтидорли касб эгаларини етиштириб бериш учун ўқитишнинг услубларини қайта шакллантириш талаб қилинади [1].

“Мия хужуми” усули (инглизча brain storming – мия хужуми) янги усуллардан бири бўлиб, кўриб ўтиладиган йўналишларга тааллуқли саналади [8,9]. “Мия хужуми” усулининг мақсади янги ғоялар тузиш, яхши ғояга эга бўлиш, яхшироқ натижага эришиш ва масаланинг ечимини янги йўналишини қидиришдан иборат. “Мия хужуми”– бу муаммони ечишнинг тезкор интенсиф жараёни саналади. Бу ижодий фаолликка чорлаш асосида талабалардан муаммони ечимини кўплаб турли вариантини айтишга, жумладан фантастик тасаввурни намоён қилишга чорлайди. Ўқитувчи айтилган ғоялар орасидан амалиёт учун аҳамиятли бўлганларини саралаб олади.

Ўқитувчи дарсни ўтишдан олдин талабаларга асосий муҳокама принципларини айтади, максимал сонда ғоялар, сифатига эътибор қилинмаган ҳолда, қисқача муаммонинг ечими, бунда критик ва таҳлил қилинмасдан ақлга келган ҳамма ғоялар мужмал бўлса ҳам айтилади, бировларнинг ғоясини ривожлантириш мумкин, фақат танқид қилинмайди. Бунда ўқитувчида аввалдан тайёрлаб қўйилган дарсга оид саволлар тўплами лаборатор машғулотни бажариш жараёнида қўлланиши мумкин.

Ўқув жараёнини оптималлаштиришда янги педагогик технологияларни ва интерфаол усулларни қўллаш талабанинг клиник билимини баҳолашни такомиллаштиришга олиб келади [1,2,3]. Тиббиёт ўқув юртлирида амалий кўникмаларни ўргатиш ва унинг бажарилишини баҳолаш алоҳида ёндошувни талаб қилади [7]. Замонавий педагогик технологияларни, ўқитишнинг янги турлари ва такомиллашган усулларини тадбиқ қилмасдан, тиббий таълимни ҳар томонлама ривожлантириб бўлмайди [4 ,5, 6]. Таклиф қилинган “Мия хужуми” ва “Уч поғонали интервью” усули талабаларнинг клиник билимини такомиллаштириш учун муҳим саналади [8,9].

Ишнинг мақсади. Талабаларга ўтказилган амалий машғулотларда “Мия хужуми” ва “Уч поғонали интервью” интерфаол усулининг самарадорлигини ўрганиш.

Материал ва усуллар. Бухоро Давлат тиббиёт институтининг “Ички касалликлар пропедевтикаси” кафедрасида ва Тошкент Давлат фармацевтика институти “Тиббий ва биологик фанлар” кафедраси ходимлари ҳамкорлигида 3-курсда ўқитиладиган фанлардан талабаларга ўтказилган амалий машғулотларда интерфаол усулнинг самарадорлиги кўрсаткичлар бўйича таҳлил қилинди. Қўйилган мақсадни амалга ошириш учун рейтинг

кўрсаткичлари бўйича деярли тенг ва ўтиладиган мавзулар айнан ўхшаш иккита репрезентатив гуруҳларда интерфаол ва анъанавий усулларда ўтилган машғулотлар самарадорлик кўрсаткичлари баҳоланди. Нафас аъзоларининг хасталикларига оид 4 та амалий машғулот натижалари қиёсланди. Ҳамма талабалар иккита гуруҳга ажратилди: биринчи гуруҳда 4 та мавзуда (21 талаба) “Мия хужуми” усул, иккинчи гуруҳда (22 талаба) – “Уч поғонали интервью” интерфаол усули технологияси қўлланди.

“Мия хужуми” усулида муаммолар талабалар диққатига ҳавола қилинади, тезда биргаликда таҳлил қилишиб 1-1,5 дақиқада жавоб қайтаришади. “Уч поғонали интервью” усулида ҳар гуруҳда уч кишидан иборат талабалар гуруҳи “врач”, “бемор”, “эксперт-УАШ” ролини бажаради, 10-15 дақиқа вақт ажратилади. “Эксперт” шифокор ҳаракатларига баҳо беради, бунда “нима тўғри бажарилди”, “нима хатолик бўлди?”, “қандай бажариш лозим?” таҳлил қилади, сўнгра ўқитувчи томонидан муҳокама қилинади.

“Мия хужуми” усули фаннинг умумий қисми мавзуларини, “Уч поғонали интервью” усули махсус бўлимларини ўргатишда қўлланилди. Талабаларнинг билим даражаси ва унинг мустақамлиги савол-жавобларда, ёзма ишлар, тест натижалари, оралик ва якуний баҳолаш натижалари бўйича ўрганилди. “Мия хужуми” усулида (α_1 , α_2 ва α_3) вариантдаги саволлар берилди. Текшириш натижаларининг кўрсатишича “Мия хужуми” ва “Уч поғонали интервью” усули талабаларнинг билим даражасини шаклланишига ҳар хил таъсир қилди. Бу ҳақида академик гуруҳларда олинган назорат иши натижалари таҳлили далолат берди. Олинган далиллар асосида кўринадик, “Мия хужуми” усули талабаларнинг оғзаки ва тезкор фикрлашини ривожлантириши эгалланган билим назорати таҳлилида намоён бўлди. “Мия хужуми” интерфаол усулида дарс ўтилган 14 ҳолатда (66,7%) клиник билим эгаллашда оғзаки нутқ, 6 ҳолатда (28,6%) эса клиник мушоҳада кўникмалари шаклланди, бундан англаш мумкинки, усул машғулотнинг фақат назарий қисми учун муҳим бўлиб, амалиёт кўникмаларини эгаллаш учун етарли даражада аҳамиятга эга бўлмайди.

Дарс жараёнида ўзлаштириш натижалари бўйича II -гуруҳдаги талабаларда I-гуруҳдаги талабаларга нисбатан сезиларли ижобий ўзгаришлар кузатилди. “Бемор” ролини ижро қиладиган талабалар касалликнинг белгиларини имкон қадар чуқур ўрганишга, субъектив маълумотларни ўзлаштириши 75% га етганлиги аниқланди, бу ролни ижро қилмаган талабалардан ишонарли даражада 48% фарқ кузатилди ($p < 0,005$), “врач” ролини бажарувчи талабаларда эса субъектив маълумотлар билан бир қаторда объектив маълумотлар - пальпация, перкуссия, аускультация кўникмаларини пухта ўргандилар ва амалий кўникмани бажариш 78% га етди, физикавий текшириш усули бўйича орадаги фарқ 50%ни ташкил қилди ($p < 0,005$). “Врач” ролини ижро қилган талабаларнинг амалий кўникмани бажариш жараёнида ўзаро фаоллашуви яққол сезилди. Шунингдек лаборатор-инструментал текширишларнинг натижаларини ўзлаштириши талабаларда 27% га ортганлиги, беморнинг олдида ўзини тутишни ўрганишига ёрдам берди. “Эксперт” ролини ижро қилувчи талабалар ижобий ютуқлар билан биргаликда йўл қўйилган хато-камчиликларни ўз вақтида пайқаб, бундан олдини олиш ёки бартараф қилишнинг тезкор чораларини нисбатан пухта ўргандилар. Усулнинг камчилик томони шундаки, ҳамма иштирокчилар дарс жараёнига фаол қатнаша олмади. Бундан келиб чиқадик, “уч поғонали интервью” усули талабаларни эркин фикр юритишига имкон бериб, клиник тафаккурини ва амалий кўникмаларини ўзлаштириш кўрсаткичини оширади.

I-гуруҳдаги талабаларда клиник ҳолатларни таҳлил қилишда тезкорлик 21% га ишонарли даражада ортди ($p < 0,05$), дарс давомида ўзларини нисбатан эркин ҳис қилишди, ютуқ ва камчиликларни ўзаро таҳлил қилишни, мустақил фикрлашни ўргандилар, амалий билимларни ўзлаштириш кўрсаткичи II -гуруҳдаги талабалардан сезиларли ортда қолганлиги аниқланди ($p < 0,005$).

Юқоридаги олинган натижалар таҳлили далолат берадигани, “Мия хужуми” усули талабаларни назарий билимини мустақамлашга, тезкорликка ўргатади, “уч поғонали интервью” усули эса клиник мушоҳада қилишга ва амалий кўникмаларни эгаллашига ёрдам беради.

Бундан келиб чиқадики, “Мия хужуми” усули амалий машғулотларнинг назарий қисмини, “уч поғонали интервью” усули эса амалий қисмини ўтиш учун қулай.

Хулоса: I. “Мия хужуми” ва “уч поғонали интервью” усули талабаларнинг билимини шаклланишига турлича таъсир кўрсатади.

2. Амалий машғулотларда интерфаол усулни ҳар бир мавзу учун аниқ белгилаб, шунга мос ёндошиш лозим.

3. “Мия хужуми” усули машғулотларнинг назарий қисмига мос келади, талабанинг тезкор фикрлашга ўргатади. “уч поғонали интервью” усули мавзунинг махсус қисмига мос келиб, амалий кўникмани пухта эгаллашига ёрдам беради.

Адабиётлар

1. I.Григораш О.В. Система подготовки специалистов высшего профессионального образования / О.В. Григораш //Политематический сетевой электронный научный журнал Кубанского Государственного аграрного университета (Научный журнал КубГАУ) [Электронный ресурс]. –Краснодар.: КубГАУ, 2014,-№ 06(100). С. 411-430.
2. Г.А. Джаналиева. Мутахассислик фанларини ўқитишда интерфаол методларни қўлланилиши. – Таълим, фан ва инновация. 2016,-№2. 91-95 б.
3. Х.Я. Каримов Новые педагогические технологии. Второй Ташкентский Государственный медицинский институт. 2001г. С. 150.
4. Контроль знаний в высшей медицинской школе: учебное пособие/ Сост. Г.В. Безродная и соавт. Шпикс.-Новосибирск: Сибмедиздат НГМУ. 2007.С. 125.
5. Т.А. Дронова. «К вопросу о преподавании пропедевтики внутренних болезней». Клиническая медицина №3 2003г. С. 67-70.
6. Нарзиев Ш.С., Хазратов У.Х., Аслонова И.Ж. Оценка эффективности интерактивных методов обучения в формировании знаний студентов потерапии Бухоро Давлат университети илмий ахбороти 2015,-№4.С. 174-179.
7. Реутова Е.А. Применения активных и интерактивных методов обучение в образовательном процессе ВУЗ. Методическое рекомендации. Новосибирск 2012. С.4
8. Chong S.C., Low M.Y.H. A Bee Colony Optimization Algorithm to Job Shop Scheduling // Winter Simulation Conference: Proceedings of the 38th Conference on Winter simulation. – Monterey: Monterey Press, 2006. – P. 1954–1961.
9. Teodorović D., Dell’Orco M. Bee Colony Optimization – a Cooperative Learning Approach to Complex Transportation Problems // Advanced OR and AI Methods in Transportation: Proceedings of 16th Mini–EURO Conference and 10th Meeting of EWGT (13-16 September 2005). – Poznan: Publishing House of the Polish Operational and System Research, 2005. – P. 51–60.